

Bölüm 21

HÜKÜMLÜLERDE PSİKOSOSYAL PROBLEMLER VE GEREKSİNİMLER, PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK, RUH SAĞLIĞI OKURYAZARLIĞI VE PSİKOLOJİK YARDIM ARAMA TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR DERLEME

Ayfer ÖZTÜRK¹

1. CEZAEVİNDE KALAN HÜKÜMLÜLERDE PSİKOSOSYAL PROBLEMLER

Suçun engellenmesi veya kontrol altına alınmasında öne çıkan kurumlardan biri hiç kuşkusuz cezaevleridir. Cezaevlerinin bireyleri yeniden suç işlemekten caydırmak ve suç işleme eğilimine sahip olan bireylerin suç işlemelerini engellemek gibi bazı temel işlevleri bulunmaktadır (Kızmaz, 2007).

Cezaevi yaşantısı, şartları gereği izole edilmiş bir ortamda yaşamayı gerektirir. Hükümlünün sürekli olarak kapalı bir ortamda bulunması, dışarıyla bağlantısının olmaması, hareketlerinin kısıtlı ve kontrol altında olması, gereksinimlerine hemen ulaşamaması, yakınlarından uzak, aile ve arkadaş çevresinden yoksun olması gibi nedenler hapsedilme olgusunun getirdiği olumsuzluklardandır (Kızılkaya, 2014). Bu tür bir ortamda yaşamak zorunda kalmak her insanda, fiziksel sorunlar yaratma ve ruh sağlığının kısmen ya da bütünüyle bozulması riskini taşımaktadır (İçli, 2007).

Suç işlemiş ve cezaevinde hüküm giyen hükümlülerin cezaevinde kaldıkları sürede, karşılaştıkları stres verici durumlar karşısında özgürlüklerinin kısıtlanması, ailesini ve sevdiklerini sınırlı ölçüde görmesi, yaşam koşulları, personelin davranış ve tutumları gibi durumlar karşısında stres yaşamaktadır. Stresle başa çıkamadıkları durumda ise psikolojik sorunlar yaşadıkları gözlenmektedir (Kızılkaya, 2014).

Teplin'e (1983) göre ceza infaz kurumlarına gelen hükümlülerin birçoğu psikolojik rahatsızlık geçmişine sahiptir (Teplin 1983). Cezaevinde ruhsal bozuklukların görülme sıklığını öğrenmek için cezaevinde yapılmış araştırmaların incelenmesi gerekmektedir (Aydın, 2010).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, ayferozturk.83@yahoo.com

başvurma ve yardım alma durumlarını gerekse de tahliye olduktan sonra psikolojik destek alma tutumlarını olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Yurt dışında Ruh Sağlığı Okuryazarlığı ile ilişkili literatür giderek artmasına ve bu konuyla ilgili ölçekler geliştirilmesine (O'Connor ve Casey, 2015; Dias ve ark., 2018) rağmen ülkemizde bu konu oldukça yeni ve literatür yetersizdir. Ülkemizde henüz Ruh Sağlığı Okuryazarlığını değerlendirebilecek bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Ruh sağlığı okuryazarlığı ölçeği ile bireylerin okuryazarlık seviyeleri, bazı sosyodemografik özelliklere göre bu seviyelerin karşılaştırılması, erken teşhis, stigma, depresyon, yeme bozuklukları, anksiyete vb. gibi ruh sağlığı ile ilgili pek çok alanda çalışmalar yapılabilir. Söz konusu ölçeklerin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlilik güvenirlik çalışmalarının yapılarak toplumun ruh sağlığı ile ilgili yapılacak araştırmalarda kullanılmasının, sorun tespit etme, erken müdahale, teşhis, önleme çalışmaları ve verilen eğitimlerin daha etkin değerlendirilmesi konularında ruh sağlığı alanına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Özel ve Duzcu, 2018).

KAYNAKÇA

1. Aydın İ. Cezaevindeki Hükümlülerin Yalnızlık Düzeyleri ve Ruhsal Belirti Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2010, İstanbul.
2. Bolat, Z. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ve öz-anlayışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013, Konya.
3. Bjørnsen HN, Ringdal R, Espnes GA, Moksnes UK. Positive mental health literacy: development and validation of a measure among Norwegian adolescents. BMC Public Health. 2017;17(1):717.
4. Boğa S. Cezaevi Hükümlülerinin Ruhsal Belirtiler ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarının İncelenmesi. Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek lisans tezi, 2016, Mersin.
5. CTE. Ceza İnfaz Kurumlarında Psiko-Sosyal Servis Faaliyetleri, [http://www.cte.adalet.gov.tr/ Web Adresinden Aralık 2017 Tarihinde Alınmıştır](http://www.cte.adalet.gov.tr/Web Adresinden Aralık 2017 Tarihinde Alınmıştır).
6. Clough BA, Day JJ, Casey L. A comparison of mental health literacy, attitudes, and help-seeking intentions among domestic and international tertiary students. British Journal Of Guidance & Counselling, 2018: 1-13.
7. Coles ME, Coleman SL. Barriers to treatment seeking for anxiety disorders: initial data on the role of mental health literacy. Depression and anxiety. 2010; 27(1): 63-71.
8. Çıvgın U. Hükümlülerin Suç ve Kaldıkları Cezaevi Türlerine Göre Ruh Sağlıklarının İncelenmesi, Gediz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015, İzmir.
9. Demir, G. & Demir, A. (1998). Hükümlülerin Psikiyatrik Belirtiler Yönünden Değerlendirilmesi, Türk Psikoloji Dergisi, 1998; 13(41): 35-44.
10. Dias P, Campos L, Almeida H, Palha F. Mental Health Literacy in Young Adults: Adaptation and Psychometric Properties of the Mental Health Literacy Questionnaire. Int J Environ Res Public Health. 2018; 15(1318): 3-13.
11. Doğan, T. Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. The Journal of Happiness & Well-Being, 2015; 3(1): 93-102.

12. Duyan, V. Sosyal desteğin tanımı, kaynakları, işlevsel boyutları, yararları. Sağlık ve Toplum Dergisi, 2001:18,11.
13. Fazel, S. & Danesh, J. Serious mental disorder in 23.000 prisoners: A systematic review of 62 surveys. The Lancet, 2002; 359: 545-550.
14. Göktaş S, Işıklı B, Metintaş S. Ruh Sağlığı Okuryazarlığı. Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi. 2018;3 (2): 68-75.
15. Graham, W.R. Prisoners and Prison Chaplaincy, Dictionary of Pastoral Care and Counselling. Abingdon Press, Nashville. 1990; s. 953-954.
16. Hamurcu, K. Türk Hukukunda Hükümlü Ve Tutukluların Çalıştırılması, Sesleniş Dergisi, 2008: 6- 72.
17. Hill DM, Schouten WS, Wilson JC, Gorczynski P. Examining mental health literacy, help seeking behaviours, and mental health outcomes in UK university students. Journal Of Mental Health Training, Education And Practice, 2016;12(2): 111-120.
18. İçli T, Arslan Z, Başpınar T, Bahtiyar M, Dinler V, Altay A. Türkiye'nin Suçlu Profili: Cezaevlerinde Bulunan Hükümlülerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri, Ankara, 2007; Proje No: 105KO14, syf:41-43.
19. Jorm AF. Mental health literacy Public knowledge and beliefs about mental disorders. The British Journal of Psychiatry. 2000; 177(5): 396-401.
20. Jorm AF, Barney LJ, Christensen H, Highet NJ, Kelly CM, Kitchener BA. Research on mental health literacy: what we know and what we still need to know. Australian & New Zealand Journal of Psychiatry. 2006; 40(1): 3-5.
21. Jordan, M. (2011). The prison setting as a place of enforced residence, its mental health effects, and the mental healthcare implications. Health and Place, 17, 1061-1066.
22. Jung H, von Sternberg K, Davis K. Expanding a measure of mental health literacy: Development and validation of a multicomponent mental health literacy measure. Psychiatry research. 2016; 243: 278-86.
23. Kahvecioğlu, K. Özel yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin psikolojik sağlamlıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, İstanbul.
24. Kararınmak, Ö. Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2006; 3(26): 129-142.
25. Karakartal D. Ve Yalçınkaya M. Cezaevinde Yatan Mahkumlara Sunulan Psiko-Sosyal Destek Hizmetlerinin İncelenmesi. 2015; Uluslararası Beşeri Bilimler Ve Eğitim Dergisi (IJHE), 2015; 5(10): 207-222.
26. Kızılkaya M. Ceza İnfaz Kurumlarındaki Kadınların Psikososyal Gereksinimlerine Yönelik Geliştirilen Eğitimlerin Değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2014.
27. Kızmaz Z. Cezaevinin ve Hapsetmenin Suçu Engellemedeki Etkisi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2007; (17) syf:44-69.
28. Kutcher S, Wei Y, Coniglio C. Mental health literacy: past, present, and future. The Canadian Journal of Psychiatry. 2016; 61(3): 154-8.
29. Li H. Mental health literacy, stigma and early intervention. Elsevier Science BV; 2012.
30. Noroozi A, Khademolhosseini F, Lari H, Tahmasebi R. The Mediator Role of Mental Health Literacy in the Relationship Between Demographic Variables and Health-Promoting Behaviours. Iran J Psychiatry Behav Sci. 2018 June; 12(2):e12603.
31. O'Connor M, Casey L. The Mental Health Literacy Scale (MHLS): A new scale-based measure of mental health literacy. Psychiatry Res. 2015; 229(1-2): 511-516.
32. Oktan, V. Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, Trabzon.
33. Özer, E., & Deniz M.E. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin duygusal zeka açısından incelenmesi. İlköğretim Online, 2014; 13(4): 1240-1248.

34. Özel Y & Duzcu D. Ruh Sağlığı Okuryazarlığı. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2018; 6(77): 380-387.
35. Özgüven, İ. E. (1992). Üniversite öğrencilerinin sorunları ve baş etme yolları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1992; (7): 5-13.
36. Ravanoğlu A. Ceza İnfaz KURUMLARINDAKİ Mahkumlarda Algılanan Sosyal Desteğin, Kurumlardaki Uyum ve Ruhsal Durum İle İlişkisinin İncelenmesi. Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
37. Schuck DA. Mental health literacy: The knowledge of mental health literacy and help-seeking attitudes among NCAA Division I student-athletes and non-athletes. Master Thesis, 2018.
38. Sezgin, K. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık ve dindarlık düzeylerinin incelenmesi (Dicle Üniversitesi örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, Diyarbakır.
39. Sutherland M. Developing a Transpersonal Approach to Pastoral Counselling, British Journal of Guidance and Counselling, 2001; 29 (4): 385-386.
40. Şavur, E. İnsani yardım çalışanlarının yardım arama davranışına ilişkin bir inceleme: Psikolojik belirtiler, psikolojik sağlık ve sosyal destek algısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2012, Ankara.
41. Şaşmaz, Ş.C. Çocuğu olan evli ve evli olmayan bireylerin psikolojik sağlık ve mutluluk düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, İstanbul.
42. Teplin, L. A. The criminalization of the mentally ill: Speculation in Search of Data. Psychological Bulletin, 1984; 94(1):54-67.
43. Wortzel, H.S., Binswanger, I.A., Anderson, C.A., & Adler, L.E. Suicide among incarcerated veterans. The journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 2009; 37(1): 82-91.
44. Yıldız, S. Hükümlülerde Tehlikelilik Ve Tekrar Suç İşlemeye Etki Eden Faktörler. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, 2009, İstanbul.